

* * *

Konrad Paduszek, *Działalność propagandowa służb informacyjno-wywiadowczych w czasie wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, ss. 209

Wojna polsko-bolszewicka, pomimo doniosłej roli, jaką odegrała w naszej historii, wciąż należy do problematyki mało znanej szerokim kręgom społeczeństwa. Przez wiele minionych lat jej przyczyny, przebieg i konsekwencje były przedmiotem różnego rodzaju manipulacji ze strony historyków i publicystów. W latach PRL dominowały celowo powielane poglądy o rzekomym błędzie politycznym Piłsudskiego, oskarżanego o wywołanie konfliktu z Rosją Radziecką. Ekspozowane były głównie niepowodzenia Wojska Polskiego podczas odwrotu z Kijowa aż do bitwy warszawskiej. Duży sukces bitwy pod Radzyminem był najczęściej minimalizowany, a jej rocznicom czynniki rządowe nie nadawały należytego znaczenia. Podobnie traktowano bohaterów zmagających się z napastnikiem ze wschodu. Pomniejszaniu roli Piłsudskiego i jego najbliższych współpracowników towarzyszyło pomijanie znaczenia działalności polskich służb informacyjno-wywiadowczych, a także roli propagandy kierowanej do żołnierzy i społeczeństwa.

Recenzowana praca stanowi próbę wypełnienia luki w naszej historiografii w odniesieniu do organizacji, stosowanych metod i treści propagandy podejmowanej przez stronę polską. Autor wykorzystał dostępne archiwalia krajowe, zgromadzone w Archiwum Akt Nowych i Centralnym Archiwum Wojskowym, a także publikowane dokumenty, prasę, wspomnienia i opracowania. Istotnym uzupełnieniem były gazety, ulotki i plakaty kolportowane wśród żołnierzy.

Władze wojskowe od początku wojny doceniały znaczenie propagandy. Zamierzano ją prowadzić zarówno wśród żołnierzy, jak i wobec całego społeczeństwa polskiego. Ważnym kierunkiem akcji propagandowej było oddziaływanie na żołnierzy nieprzyjaciela. Naczelne Dowództwo WP zdawało sobie sprawę z tego, iż skuteczność propagandy wśród bolszewików zależała w dużym stopniu od znajomości realiów panujących w oddziałach, a zwłaszcza aktualnych nastrojów. Informacje takie mogły uzyskać jedynie organa wywiadu prowadzące rozpoznanie poza linią frontu, a także służby kontrwywiadu przesłuchujące jeńców. Uzupełnieniem wiedzy o sytuacji w oddziałach bolszewickich była treść depeesz przechwytywanych przez radio (wywiad).

Zamierzeniem autora było zbadanie organizacji działalności propagandowej, metod stosowanych przez służby wywiadowcze oraz treści materiałów i różnego rodzaju rozpowszechnianych publikacji. Autor słusznie rozgraniczył funkcjonowanie aparatu propagandowego na froncie, na jego zapleczu i w głębi kraju. Inne bowiem były zadania i cele działalności komórek organizacyjnych podlegających Oddziałowi II Naczelnego Dowództwa i Oddziału II Sztabu Ministerstwa Spraw Wojsko-